

Violența împotriva copiilor: CE ȘI CUM RELATĂM

Ghid de bune practici pentru mass-media

Chișinău, 2006

Violența împotriva copiilor: CE ȘI CUM RELATĂM

Ghid de bune practici pentru mass-media

Autori:

Aurelia Guzun & Igor Guzun

Ediție realizată cu sprijinul UNICEF Moldova

Coordonatori:

Violeta Cojocaru, coordonator pentru comunicare, UNICEF Moldova

Ina Prisăcaru, consultant în comunicare, UNICEF Moldova

Cuprins

Prefață	4
A aduce în mass-media istoriile copiilor supuși violenței	5
A alege o abordare profesională	7
A intervieva un copil	11
Glosar	17
Surse și lecturi recomandate	18
Autori	19

Prefață

Subiectele media ce au în vizor cazuri de violență împotriva copiilor ocupă, de regulă, primele locuri în buletinele de știri sau în paginile ziarelor. Aceste materiale sunt consumate cu mult interes și cu multe emoții de public, intensitatea emoțiilor crescând odată cu dramatismul istoriei copilului victimă.

Despre tragedia sau drama unui copil bătut cu cruzime de cei care i-au dat viață vor vorbi sute, mii de oameni. Peste câteva zile însă subiectul va fi epuizat, locul lui preluându-l alt eveniment social, politic sau economic.

Ce se va întâmpla însă cu acest copil după prezentarea evenimentului media? Cuvintele, imaginile folosite de jurnaliști pot salva destine, pot proteja copiii de violență, dar pot provoca suferință și durere, pot chiar ucide.

Îndrumarul pe care îl aveți în față își propune să ordoneze regulile unui jurnalism de calitate, să găsească echilibrul între prezentarea detaliată a unui caz de violență și expunerea în public a copilului. Acest lucru îl va ajuta pe jurnalist să scoată la iveală nedreptăți, fără a-l nedreptăți pe copil, care a suferit deja din cauza lor.

Ghidul prezintă o abordare a subiectelor media despre copiii bătuți, abuzați, neglijați în familie din perspectiva drepturilor și a interesului copilului. Conținutul ghidului îi va ajuta pe zariști să privească dincolo de imagini, detalii care șochează și să adopte un stil profesionist, responsabil și echilibrat.

UNICEF Moldova

A aduce în mass-media istoriile copiilor supuși violenței

A căuta adevărul, a spune ce se întâmplă

Subiectele media privind violența împotriva copiilor răspund dreptului copilului de a spune ceea ce i se întâmplă, adesea în spatele unor uși închise, fără martori și fără încrederea că este auzit.

Aceste relatări răspund dreptului publicului de a cunoaște experiențele traumatizante, ce împiedică supraviețuirea și dezvoltarea copilului. Aici mass-media pot avea o influență puternică, încurajând atitudini, decizii și comportamente ale adulților în favoarea copiilor, pentru a putea rupe cercul violenței și lipsurilor.

A relata despre violența împotriva copiilor înseamnă a face cunoscută o nedreptate. Puține lucruri egalează sentimentul că nu ai făcut doar să scrii despre o injustiție, ci ai prevenit-o poate, ai ajutat la corectarea ei sau la diminuarea durerii și răului, este de părere David Randall, autorul manualului „Jurnalistul universal”.

Cu mijloacele pe care le au la îndemână – cuvinte, vorbe și imagini – și cu puterea pe care o exercită asupra minții oamenilor, profesioniștii din mass-media se află într-o poziție potrivită pentru a se bate personal cu violența împotriva copiilor și a-i îndemna și pe alții să o facă.

Un jurnalist responsabil poate salva vieți, afirmă Mike Jampson, co-autor al ghidului „Mass-media și drepturile copilului” și director „MediaWise”, o organizație din Marea Britanie care a oferit instruire în domeniul eticii mass-media pentru profesioniștii din Moldova.

Dacă jurnaliștii vor putea, împreună cu ceilalți profesioniști, să creeze un mediu în care să nu existe niciodată o justificare pentru violență, fie că este vorba de motive de disciplină sau de tradiție populară, atunci chiar se va reuși salvarea unor destine umane.

Protecția copiilor față de orice acte de violență, abuz, exploatare și discriminare înseamnă o viață sănătoasă, productivă și plină de beneficii la maturitate. Aceasta poate fi contribuția jurnalismului la dezvoltarea umană în Republica Moldova.

Mass-media pot fi vocea copiilor

Copiii sunt neglijați, maltratați, mutilați, omorâți. Această violență se manifestă în toate spațiile unde copiii ar trebui să fie în siguranță. Copiii sunt vulnerabili și, pentru a se dezvolta, ei au nevoie de sprijinul adulților. Ei nu se pot apăra singuri și sunt ultimii cărora li se cere părerea.

Mass-media pot fi vocea copiilor, dacă păstrează loialitatea față de adevăr, respectă demnitatea umană și acceptă dreptul publicului de a ști.

A aduce în mass-media istoriile copiilor supuși violenței înseamnă a privi dincolo de statisticile care subestimează adesea dimensiunea problemei, pentru că o mare parte a actelor de violență rămân nevăzute, neraportate sau nerelatate.

Violența este o rutină și face parte încă din realitatea zilnică. A relata despre violență înseamnă a arăta că asemenea gesturi sunt banale și extraordinare în același timp.

Înseamnă a prezenta viața în toate expresiile și nuanțele ei. Înseamnă a vorbi despre ceea ce este trecut sub tăcere din rușine, complicitate sau neglijență.

Unde se întâmplă actele de violență?

Potrivit unui studiu al Secretarului General ONU, prezentat în octombrie 2006 Adunării Generale a Națiunilor Unite¹, actele de violență împotriva copiilor se produc – oriunde în lume și, probabil, Moldova nu face excepție – în cinci medii:

1. Vioența în casă și familie
2. Vioența în școală și mediile educaționale
3. Vioența în instituțiile de îngrijire și cele judiciare
4. Vioența la locul de muncă
5. Vioența în comunitate și pe străzi.

Acestea sunt spațiile în care profesioniștii din mass-media pot găsi subiecte pentru reportajele lor.

- Ce obiecte folosesc părinții ca să-și disciplineze copiii?
- Trădează această atitudine a adulților un comportament față de copil ca față de un obiect personal?
- Folosesc profesorii pedepse corporale și umilitoare la școală?
- Cum rezolvă școlile problema violenței?
- Poate confirma cineva că există situații de abuz și neglijență în instituții?
- Care sunt motivele și urmările conflictelor dintre grupările din cartierele unde copiii se joacă, iar tinerii lucrează?

Căutarea răspunsurilor la aceste câteva întrebări poate conduce la realizarea unor relatări dintr-o perspectivă care a scăpat, adesea, mediilor axate doar pe actul de violență și nu pe contextul în care aceasta se consumă.

Date puține, exemple multe

Există foarte puține date sigure despre violența împotriva copiilor și femeilor în Moldova – un motiv în plus de investigații pentru jurnaliști. Ceea ce se știe însă cu siguranță este faptul că multe cazuri de violență, abuz, neglijență și exploatare nu sunt pur și simplu declarate și investigate. Totuși, numărul de reclamații oficiale depuse pe adresa autorităților referitor la abuzul sexual și abuzul fizic împotriva copiilor sunt în creștere pe an ce trece.

Vioența în rândurile tinerilor și față de ei poate reprezenta de asemenea o îngrijorare. Patru tineri din zece afirmă că au cunoscut personal pe cineva care a fost supus violenței sexuale, iar opt tineri din zece declară că au cunoscut pe cineva care a fost expus violenței fizice.

Majoritatea cazurilor declarate au loc în cluburi de noapte și în stradă, însă fiecare al treilea incident raportat a avut loc la școală sau în familie.

Subiectele complete, cu diferite voci și perspective asupra situațiilor de violență, cu analize profunde și imagini echilibrate, pot face din jurnalism o forță incredibilă împotriva violenței față de copii și tineri și a prejudecăților care există în legătură cu ele.

¹ O versiune adaptată pentru copii și tineri a Studiului Secretarului General al Națiunilor Unite cu privire la violența împotriva copiilor este disponibilă la adresa <http://www.unicef.org/ceecis/sgsvac-cyp.pdf>.

A alege o abordare profesionistă

Jurnalismul, o armă cu dublu tăiș

Relatând despre un act de violență împotriva unui copil, jurnalistul este ca un arheolog – are o armă cu dublu tăiș: depinde cine și cum o folosește. Poate descoperi istoria sau poate produce pierderi greu de recuperat.

Cuvintele pot apăra, cuvintele pot vindeca. Alte cuvinte pot răni, pot chiar ucide. Depinde de jurnalist ce cuvinte alege. Depinde de reporter ce perspectivă folosește la abordarea subiectului: una umană sau una senzaționalistă.

Un jurnalist care relatează despre violența împotriva copilului are două variante în față:

- să facă bine, contribuind la recunoașterea publică a fenomenului; sau
- să facă lucrurile mai complicate pentru copil și rudele lui.

Dincolo de senzaționalism: fragmente de viață, nu fragmente de corpuri umane

„Cu cât știrile sângerează mai mult, cu atât se vând mai bine”. Acesta pare să fie unul din motivele pentru care ziariștii plasează în paginile publicațiilor, iar editorii de televiziune – în subiectele tv, texte și imagini cu conținut violent, cu fragmente de corpuri umane, cu copii și tineri în situații în care sunt încălcate intimitatea și demnitatea lor de oameni.

Clișeul „Cu cât știrile sângerează mai mult, cu atât se vând mai bine” exprimă succint o fixație a mass-media pe tragedii personale, pierderi, accidente, crime sau acte de violență.

O întrebare mai veche a unui profesionist media ajută la tragerea unei linii dintre ceea ce poate fi difuzat în cazul unor fapte de violență și ceea ce nu poate fi prezentat public:

Ți-ar plăcea ca aceste texte și imagini să fie văzute de copiii tăi în ziar sau la televizor atunci când luați împreună micul dejun înainte de școală? Într-un subiect de presă axat pe problema violenței împotriva copiilor sunt doi eroi centrali – copilul care este supus violenței și copilul care poate citi sau privi aceste relatări.

Practicile bune sugerează jurnaliștilor realizarea materialelor astfel încât acestea să nu dăuneze nici unora, nici celorlalți. Altfel spus, profesionalism înseamnă etică și responsabilitate.

De cealaltă parte, senzaționalismul este ori unealta ziaristului care nu știe să se documenteze și să pregătească un material obiectiv, relevant, profesionist și original; ori răspunsul cel mai ușor la interesul publicului pentru violență pe care și mass-media îl cultivă.

Un subiect despre un act de violență împotriva copilului are mai mult succes dacă este făcut în spiritul jurnalismului de calitate, jurnalismului de nuanțe, jurnalismului de echilibru și aduce ceva nou.

Jurnalism de echilibru înseamnă să relatezi faptele, dar să nu insiști doar pe cele negative. Jurnalism de echilibru înseamnă să publici analize, cu fragmente de viață, nu de corpuri umane. Să vorbești și despre speranțe, posibilități, succese.

„Filmul trebuie să înceapă cu un cutremur, iar apoi tensiunea trebuie să crească”, spunea regizorul Alfred Hitchcock.

Într-un reportaj realizat de Maureen Brosnan, de la Radioul Public din Canada, elementul care echilibra toate lucrurile dramatice din viața unor oameni – sărăcie, violență, abuzuri, maladii – era numele unor copii: Hope și Joy, adică Speranța și Bucuria.

Un copil vorbește

Un copil bătut de părinți sau de profesori, un copil supus abuzurilor nu este o „victimă tăcută”. El vorbește, dacă îl întrebi, despre ceea ce i s-a întâmplat, dă amănunte despre faptul cum a fost bătut, tras de păr, legat și lovit cu diferite obiecte.

Aceste declarații în fața camerelor de luat vederi ale unui copil cu fața și corpul pline de răni și vânătăi pot genera reportaje care impresionează consumatorul de media. Aceste reportaje sunt apreciate, chiar cerute, de unii editori. O istorie „tare” poate face jurnalistul cunoscut, îl poate ajuta să avanseze în carieră. Și în același timp, subiectul dăunează copilului.

Un jurnalist posedă o armă cu două tăișuri, dar se află și el între Scila și Caribda. Pe de o parte, se află așa-numita nevoie a publicului de violență, pe de alta, se află nevoia jurnalistului de acțiune etică.

Nevoia publicului de violență

Creierul omului este pregătit să „consume” imagini violente. În Grecia Antică luptele gladiatorilor erau mare distracție, în Spania Corrida este populară și până în prezent. Filmele de groază câștigă milioane din încasările cinematografelor. Unele canale media își sporesc audiența cu ajutorul subiectelor.

Dilema jurnalistului este: să încurajeze sau să nu încurajeze acest consum de imagini violente. Cu atât mai mult îi este greu, cu cât este supus unei presiuni din partea editorului pentru care tirajul sau audiența ar putea fi preocuparea numărul unu.

Nevoia jurnalistului de acțiune etică

Jurnalistul este, însă, înainte de toate, om. Iar o ființă umană tinde mereu spre echilibru. În jurnalism echilibrul poate fi obținut doar acționând responsabil.

A fi responsabil aici înseamnă a scrie articolul atât de bine, încât să nu mai conteze numele și localitatea din care provine copilul supus violenței. Este nevoie ca istoria să fie individualizată, dar în ea să se regăsească mai multe destine.

„Întotdeauna fenomenul social contează mai mult decât viața particulară a victimelor”, scrie Gabriel Garcia Marquez în memoriile „A trăi pentru a-ți povesti viața”.

Există o poveste cu un bărbat care, așezat în patru labe, caută ceva pe stradă sub un felinar. Un polițist în trecere îl întreabă ce face. „*Îmi caut cheile de la mașină*”, răspunde bărbatul, care părea puțin băut. „*Ți-au căzut aici?*”, îl întreabă polițistul. „*Nu*”, răspunde bărbatul, „*mi-au căzut pe alee*”. Văzând expresia nedumerită a polițistului, bărbatul se grăbește să explice: „*Dar aici e mai multă lumină*”.

Adesea, la fel ca acest bărbat aplecat, mass-media caută subiecte și detalii acolo unde există „mai multă lumină”, pentru că este mai ușor să o facă și nici nu sunt prea multe exemple de altfel de căutări.

Bunele practici în jurnalism recomandă o investigație acolo unde nu există date, o bună documentare asupra contextului și o prezentare a faptelor și afirmațiilor într-un text care să nu dăuneze protagonistului, să creeze mai degrabă atitudini de înțelegere decât de milă față de acesta.

A face o alegere

În momentul în care, în calitate de profesioniști, luați decizia cum să acționați, faceți următorul exercițiu. Analizați afirmația: „Eu aleg să fac acest subiect, pentru că vreau...”. Astfel veți putea descoperi valoarea importantă din spatele alegerii pe care urmează să o faceți.

Un jurnalist ar putea alege una din cel puțin patru variante de răspuns la această dilemă:

„Eu aleg să fac acest material, pentru că vreau:

- să pedepsesc abuzatorul
- să ajut copilul
- să atenționez societatea asupra fenomenului
- să expun copilul”.

A pedepsi abuzatorul? Sunt oare mass-media o instanță de judecată? Veți ajuta poate mai mult dacă veți realiza un material la un nivel profesionist.

A ajuta copilul? O primă reacție a omului-jurnalist este să aline durerea. Apoi este tentat să ofere ajutor. Aceasta este o pistă lunecoasă. Ca să o evitați, ați putea întreba copilului despre ceea ce îi place să facă împreună cu prietenii sau despre lucrurile favorite și astfel îl veți ajuta să se echilibreze și să aibă încredere în valoarea sa de om. Oferiți-i o perspectivă: viața merge înainte și el este interesant nu doar pentru că este un copil abuzat. El este un copil.

Dacă îi veți da speranțe deșarte, cum se va simți el când veți pleca și va înțelege că s-a înșelat? A-i da speranțe deșarte înseamnă o îmbrățișare, înseamnă a-i promite că veți comunica cu el mai departe, că-l veți ajuta material, moral sau altfel. S-ar putea să nu reușiți, în primul rând din lipsă de timp sau pentru că vă desparte o distanță geografică. Cum vă veți simți atunci?

A atenționa societatea asupra fenomenului? Realizând subiecte responsabile, oferiți soluția: demonstrați că implicarea persoanelor responsabile – asistent social, profesori, polițist, lideri comunitari – poate salva destine.

În același timp, gândiți-vă cum să evitați expunerea copilului. Cum veți trăi dacă veți ști că el a suferit după intervenția voastră? Cum vă veți simți dacă se va sinucide după ce va fi difuzat materialul?

Interviul jurnalistic nu este un interviu de consiliere și nici unul de depunere a mărturiei în instanța de judecată. Jurnalistul nu este nici psiholog, nici asistent social, nici avocat, nici procuror.

Abordarea temei

Pentru a decide cum să abordați subiectul, căutați răspunsuri la câteva întrebări:

1. Pe cine intervievez?
2. Cum intervievez?
3. Cum voi relata istoria?

În relatările despre un act de violență asupra unui copil, mai multe persoane pot oferi informații relevante:

1. Copilul
2. Rudele
3. Persoane din comunitate (vecini, prieteni, lideri comunitari)
4. Pedagogi (dirigintele, directorul)
5. Medicul (asistenta medicală)
6. Psihologul
7. Asistentul social (primarul)
8. Polițistul
9. Reprezentanții organizațiilor pentru protecția copilului

Fiecare va avea parte sa de adevăr și propria perspectivă asupra lucrurilor. Din toate aceste elemente, jurnalistul va asambla un material în care să fie prezente vorbirea directă, buna documentarea, dimensiunea umană, imagini interesante, detalii relevante și captivante.

Astfel, jurnalistul va pune în prim-plan personalitatea copilului și valoarea lui de om, problema violenței și consecințele ei asupra personalității și societății, și nu actul de violență în sine. Unii îi pot spune jurnalism de calitate, alții – perspectivă pozitivă.

Important este ce relatăm. Și important este cum relatăm.

A intervieva un copil

Trei argumente pentru a nu intervieva un copil

A intervieva un copil supus violenței este un lucru delicat și chiar riscant. Există cel puțin trei argumente pentru a nu intervieva un copil:

- Copilul re trăiește trauma psihică
- Copilul ar putea fi hărțuit, mai târziu, de abuzator
- Copilul ar putea oferi informații inexacte.

Dacă un copil care răspunde la întrebările jurnalistului trăiește din nou momentele traumatizante și suferă din această cauză, atunci acțiunea reporterului poate fi calificată drept abuz.

În cazul în care subiectul dezvăluie identitatea copilului și dezvăluirile lui pot fi privite ca acuzații, atunci copilul ar putea fi urmărit de agresor și supus altor acte de violență.

Atunci când jurnalistul caută informații veridice, exacte, copilul nu este singura sursă relevantă aici. Pentru că atunci când un jurnalist îndeamnă copilul: „Spune ce s-a întâmplat?”, aceasta sună pentru copil ca un ordin spus de un adult. Vorbim oare aici de o decizie conștientă, matură a copilului de a răspunde la întrebări? Nu, este mai degrabă vorba de un raport de putere dintre un adult și un copil. Și acesta este un abuz.

Nu este ilegal să intervievi un copil sub 16 ani, dar de cele mai multe ori nu este etic. Este vorba despre ceea ce se numește *consimțământ informat*.

Mai multe argumente pentru a intervieva un copil

Copilul are dreptul de a spune ceea ce crede și ce simte atunci când este vorba de persoana lui sau situațiile care îl privesc. Acesta se numește dreptul copilului la libertatea de exprimare și include libertatea de a căuta, de a primi și difuza informații.

Potrivit Convenției privind Drepturile Copilului, libertatea de exprimare a copilului trebuie să fie realizată doar în interesul lui superior și fără a încălca drepturile altora.

A face jurnalism înseamnă a oferi voce celor neauziți. Dacă violența se consumă undeva în spatele unor uși închise, a intervieva un copil supus violenței înseamnă a face ca soarta lui invizibilă să fie cunoscută de public. Și interviul realizat de un jurnalist poate fi, uneori, singura oportunitate pentru el de a-și face cunoscută istoria.

Există mai multe argumente invocate de jurnaliști pentru a intervieva copiii:

- Cuvintele spuse de copii sunt credibile pentru public.
- Copiii povestesc lucruri proaspete și interesante.
- Copiii oferă o perspectivă asupra realității diferite de cea a adulților.
- Unele subiecte – precum abuzul asupra copiilor, educația, jocul – afectează mai mult copiii decât adulții, iată de ce ei trebuie să spună ce cred despre acestea.
- Un interviu îi oferă copilului sentimentul propriei valori, sporindu-i încrederea în propriile forțe și abilități.

Important

Ce să faceți ca interviul să nu fie o experiență traumatizantă pentru copil?

- Cereți permisiunea persoanei responsabile de copil (părinte, tutore)
- Intervistați copilul în prezența unui adult în care el are încredere
- Urmăriți starea psihologică a copilului pe toată durata interviului
- Renunțați la interviu, dacă retrăirea traumei îl face pe copil să sufere.

Cum cereți un interviu de la un copil?

Spuneți de ce aveți nevoie. Dar nu uitați să-i spuneți pentru ce aveți nevoie de acest interviu. Dați-i timp să analizeze, împreună cu adulții responsabili de soarta lui, consecințele cu care se va confrunta după ce discuția va fi difuzată. Nu vă folosiți de oameni!

Dacă refuză, nu vă descurajați. Găsiți pe altcineva din această comunitate care să vă vorbească. Schimbați perspectivele din care veți analiza și veți realiza subiectul! Veți avea satisfacția că v-ați descurcat ca un profesionist și ați reușit să protejați copilul.

Folosiți metode corecte, deschise și simple pentru a obține interviuri și imagini și, atunci când este posibil, acestea să fie obținute conștient și cu acceptul copilului sau al unui adult responsabil, tutore sau asistent social.

Nu plătiți copiilor, părinților ori tutorilor copiilor pentru materialul referitor la copil, cu excepția cazului în care aceasta este într-adevăr în interesul copilului.

Nu-i dați speranțe deșarte! Nu este treaba voastră să ajutați direct, nu sunteți asistent social și nu aveți pregătire profesională pentru a consilia copilul. Sunteți sigur că veți avea timp pentru a urmări evoluția situației lui în continuare? Că vă puteți implica pentru a-l ajuta moral și material?

Nu dați speranța că îi oferiți dragoste, susținere morală, ajutor, relații la problema lui. Sarcina jurnalistului este să relateze. Faceți-vă doar munca: onest și profesionist.

Cum vorbim copilului despre interviu?

Informația va fi adaptată la vârsta copilului și la nivelul lui de înțelegere și trebuie să includă:

- Scopul interviului
- Unde va fi difuzat
- Despre ce vom vorbi
- Care va fi rezultatul interviului, ce ar putea urma după interviu
- Vorbim despre confidențialitate
- Niciodată nu încurajați fals (cu scop ascuns) un copil
- Niciodată nu promiteți ceea ce nu veți fi în stare să-i oferiți (de exemplu, confidențialitate totală sau să-i găsiți un membru al familiei)

Cum realizați un interviu?

Interviavați copilul în mediul lui obișnuit, dar nu în spațiul în care a fost supus abuzului și nici într-un cadru formal: nu în cabinetul directorului de liceu sau la sectorul de poliție. Copilul trebuie să se simtă în siguranță în timpul discuției.

Faceți interviul cât mai scurt posibil. Pentru aceasta aflați cât mai multe informații înainte de interviu. Ce mediu familial are? Ce mediu școlar are? În ce relații se află cu semenii? Cum este

privit de adulți? Ce susținere are din partea comunității, lucrătorilor sociali, poliției, profesorilor medicilor?

Înainte de discuție, încercați să înțelegeți circumstanțele în care a crescut copilul și cum au evoluat evenimentele care au condus la actul de violență asupra lui.

În timpul interviului, aflați, de asemenea, ce are de gând să facă în viitorul apropiat, care sunt bucuriile, dorințele lui, activitățile preferate și obiectele îndrăgite, persoanele cu care îi place să comunice. Toate aceste detalii vă vor ajuta să axați subiectul media nu pe actul de violență, ci pe dimensiunea umană: să vorbiți despre copil ca despre o ființă complexă, dintr-o perspectivă pozitivă.

Atunci când realizați interviul, nu uitați de detalii. Ele vor da valoare și culoare relatării. „Magnetofonul este foarte folositor pentru a-ți aminti cuvintele, dar nu trebuie neglijat niciodată chipul interlocutorului, care poate spune mult mai multe decât vocea lui, și uneori tocmai contrazicând vorbele”, scrie Gabriel Garcia Marquez, laureat al Premiului Nobel pentru Literatură.

Într-un interviu cu un copil țineți cont de: tradiții, prejudecăți, frustrările personale ale copilului și relațiile lui cu cei din jur.

Discuții individuale sau în grup?

Cu excepția cazului în care discutați despre experiența proprie a copilului, ar fi mai bine să intervievați copiii în grupuri mici.

De obicei, copiii sunt controlați de adulți, și trebuie să facă ceea ce le spun maturii să facă, încât unii copii s-ar putea simți înspăimântați de intervenția unui adult străin și nervos vizavi de ceea ce dorește acesta de la el.

Reguli pentru un interviu

- Înregistrați totul.
- Nu vă implicați emoțional.
- Nu dați speranțe deșarte.

Nu vă implicați emoțional. Empatizați cu copilul, dar nu luați în nici un fel atitudine. Doar ascultați. Folosiți-vă de răbdare și de interjecții: *A-a-a...*, *intr-adevar...*, *da...*, *înțeleg...*, *trebuie să fie greu...* Poți spune că-și pare rău, dar nu compătimi

1. Fiți atenți, respectuoși.
2. Fiți fermi și clari, acționați cu încredere.
3. Nu este treaba voastră să ajutați direct, ci să relatați.
4. Păstrați contactul vizual - calm, gentil.
5. Cereți permisiunea să puneți întrebări.
6. Respectați intimitatea și viața privată a subiecților.
7. Permite-ți copilului să conducă interviul.
8. Aveți multă răbdare: puneți întrebare și așteptați răspunsul, nu vă grăbiți să-l formulați în locul copilului.
9. Nu interpretați cele spuse de copil.

Important. Ce să faceți ca interviul să nu fie o experiență traumatizantă pentru copil?

- Intervievați copilul în prezența unui adult în care el are încredere.

- Urmăriți starea psihologică a copilului pe toată durata interviului
- Renunțați la interviu dacă retrăirea traumei îl face pe copil să sufere.

Întrebarea „Cum te simți?”. Adresând această întrebare copilului, îi puteți face mult rău. Cercetările spun că astfel de întrebări sunt contraproductive.

Reacțiile psihologice ale copilului în timpul interviului

- Copilul poate fi speriat și poate refuza să acorde interviuri. Poate să nu accepte să fie interviuat de o persoană de același gen cu abuzatorul. Respectați aceste sentimente ale copilului.
- Retrăirea evenimentelor traumatizante în timpul interviului poate avea, de asemenea, un impact negativ asupra stării psihologice a copilului.

Jurnalistul trebuie să fie conștient și să fie pregătit să răspundă la nevoia de siguranță psihică a copilului în timpul interviului. Interviul trebuie imediat întrerupt, dacă devine prea dureros din punct de vedere emoțional pentru copil, dacă:

- copilul începe să plângă
- își frământă sau îi tremură mâinile
- își acoperă gura și fața cu palmele
- transpiră
- evită privirea în timpul discursului
- se joacă nervos cu obiecte mici

Întrebările trebuie să fie clare

Întrebările jurnalistului îl pot ajuta pe copil să-și amintească mai multe informații decât a fost în stare să-și amintească spontan. Și tot întrebările jurnalistului pot influența copilul să dea informații, să conducă copilul spre un răspuns așteptat de jurnalist.

Interviurile repetate, cu întrebări sugestive, pot conduce la o situație în care copilul oferă răspunsuri false și confirmă lucruri pe care interviuatorul dorește să le obțină.

Iată de ce de multe ori copiii care trebuie să depună mărturie pentru un proces sunt înregistrați cu camera video și nu sunt expuși presiunii interogatoriului „pe viu” de către avocați sau procurori în timpul ședințelor de judecată.

Răspunsurile copilului într-o discuție pentru presă trebuie să fie înregistrate cu acuratețe, iar jurnalistul nu trebuie să le influențeze în nici un fel.

Ascultarea activă

- Puneți întrebări deschise
- Parafrazați
- Sumarizați, dați reacții
- Concentrați-vă pe persoana copilului pe care îl intervievați
- Empatie, nu simpatie, nu compătimire
- Fiți atenți, oferiți spațiu și timp

ARTA DE A-I ASCULTA PE CEILALȚI²

Puține lucruri pe lumea sta vă vor fi de mai mare folos decât să deveniți un bun ascultător.

Și totuși, atunci când ești un bun ascultător, nu este un simplu accident. Iată câteva reguli care fac din dumneavoastră un bun ascultător.

- 1. Uitați-vă la persoana care vorbește.** Orice persoană care merită să fie ascultată, merită și să fie privită.
- 2. Aplecați-vă capul spre vorbitor și ascultați-l concentrat.** Trebuie să păreți că nu vreți să scăpați nici un cuvânt din ceea ce vă spune.
- 3. Puneți întrebări.** Asta îi dă posibilitatea celui care vorbește să-și dea seama că-l ascultați cu atenție. Punerea întrebărilor este o formă sofisticată de a-l măguli.
- 4. Nu vă depărtați de subiectul vorbitorului și nu-l întrerupeți.** Nu schimbați subiectul până ce persoana nu termină, indiferent cât de nerăbdător ați fi să mai vorbiți și despre altceva.
- 5. Folosiți cuvintele cu care să vă adresați vorbitorului – „tu” și „dumneavoastră”.** Dacă folosiți „eu, mie, al meu, pentru mine” înseamnă că schimbați centrul atenției de la vorbitor la dumneavoastră. Deci, vorbiți și nu ascultați.

Veți constata că aceste cinci reguli nu sunt nimic altceva decât o formă de politețe. Nici când politețea nu va mai fi eficientă pentru dumneavoastră decât atunci când știți să ascultați.

Cuvinte-cheie pentru un interviu

Cuvintele-cheie pentru un interviu reușit sunt *încredere*, *onestitate*, *claritate* și *deschidere*.

Încredere. Copilul are nevoie să aibă încredere în persoana care îl intervieveză. Niciodată nu mințiți, nu induceți în eroare și nu faceți promisiuni false.

Onestitate. Spuneți copilului, într-un mod potrivit vârstei lui, de ce aveți nevoie de acest interviu și ce aveți de gând să faceți cu informația pe care o obțineți de la el. Un copil își dă seama atunci când un adult tergiversează sau minte. Un copil nu va avea încredere în jurnalistul care evită să-i răspundă la întrebări.

Claritate. Dacă un copil vă pune întrebări, dați răspunsuri clare, într-un limbaj înțeles de el.

Deschidere. Fiți deschiși la experiențele copilului. Un copil, de obicei, nu născoceste detalii false despre o experiență pe care a trăit-o.

Însă, uneori un copil abuzat este învățat de cineva că trebuie să spună o anumită istorie, dacă este întrebat. El este antrenat să spună ceea ce le trebuie adulților.

Odată ce copilul se simte în siguranță, el spune istoria adevărată. Și jurnalistul decide ce să facă cu această mărturie.

² ARTA DEZVOLTĂRII RELAȚIILOR INTERUMANE, Giblin, Les, Curtea Veche, București, 2000, p. 202. (224 p.).

Identitatea copilului

UNICEF și Federația Internațională a Jurnaliștilor recomandă să fie ținută strict secretă identitatea copilului abuzat, în cazul în care dezvăluirea acesteia i-ar afecta viitorul. Aceste prevederi trebuie să fie respectate întotdeauna în cazurile de abuz sexual. Dezvăluirea identității copilului – în texte și imagini – trebuie analizată în fiecare caz aparte și se va face cu acceptul îngrijitorilor autorizați.

Scriere și montare

- Reflectați
- Nu vă permiteți libertăți, ghilimele, interpretarea faptelor
- Oferiți detalii exacte
- Reveniți la material, dacă e nevoie
- Gândiți-va la ceea ce spuneți („se tratează la psiholog”, „nu se va mai reface...”)
- Faceți doar ceea ce v-ar plăcea să vi se facă vouă

Glosar

Studiul Secretarului al Națiunilor Unite cu privire la violența împotriva copiilor (2006) prezintă și explică principalii termeni utilizați în contextul violenței asupra copilului: abuz sexual asupra copiilor, pedeapsă fizică, neglijare, mutilare, violență mintală, violență emoțională, disciplinare, pedeapsă corporală, abuz asupra copiilor, abuz.

Abuz: Maltratare care provoacă daune fizice sau psihice.

Abuz asupra copiilor: Orice tip de maltratare asupra copiilor, inclusiv neglijarea, violența fizică, sexuală sau mintală de către cineva care este responsabil de copii sau deține putere ori control asupra lor și în care copiii pot avea încredere.

Abuz sexual asupra copiilor: Orice activitate sexuală aplicată copiilor, în special de către persoane care sunt responsabile de ei sau dețin putere ori control asupra lor și în care copiii pot avea încredere.

Disciplinare: Pedepsirea copiilor pentru ceva ce consideră adulții că au făcut greșit sau pentru că nu s-au comportat așa cum le place maturilor.

Mutilare: Vătămare sau desfigurare intenționată a corpului cuiva.

Neglijare: Lipsa de grijă adecvată față de copii, eșecul în acordarea îngrijirii.

Pedeapsă corporală: pedeapsă aplicată pe corpul unei persoane.

Pedeapsă fizică: Pedeapsa fizică se referă la orice gen de violență fizică, inclusiv pălmuirea, lovirea, bătaia aplicată cu scopul de a controla, educa sau disciplina.

Violență emoțională: Acțiunea de a face un copil să se simtă prost. Acest lucru poate fi realizat prin utilizarea insultelor, poreclire, amenințări sau prin atitudinea de indiferență față de ceea ce i se întâmplă copilului.

Violență mintală: Insultarea, înjosirea sau umilirea unei persoane; lezarea sentimentelor sau cauzarea daunelor emoționale.

Surse și lecturi recomandate

PROGRAMUL DE ACȚIUNE „COPIII ȘI VIOLENȚA 2006-2008”. Document adoptat de Consiliul Europei în cadrul celui de-al Treilea Summit (Varșovia, 16-17 mai 2005).

EVALUARE COMUNĂ DE ȚARĂ. REPUBLICA MOLDOVA. Organizația Națiunilor Unite în Republica Moldova, Chișinău, 2005.

http://www.un.md/un_common/docs/CCA_Rom_last%2028Oct2005.pdf

INTERVIEWING CHILDREN. A guide for journalists and other, by Sarah McCrum & Lotte Hughes, Save the Children, 2003.

LET'S TALK. Developing effective communication with child victims of abuse and human trafficking. Practical handbook for social workers, police and other professionals
Barbara Mitchels, September 2004, Pristina, Kosovo Office, UNICEF.

MASS-MEDIA ȘI DREPTURILE COPIILOR. O resursă pentru jurnaliști scrisă de jurnaliști.
Charlotte Barry & Mike Jampson, MediaWise, UNICEF Moldova, Chișinău, 2005.

SĂNĂTATEA ȘI DEZVOLTAREA TINERILOR, Studiu de evaluare a cunoștințelor, atitudinilor și practicilor tinerilor, UNICEF, Chișinău, 2005.

UNITED NATIONS SECRETARY-GENERAL'S STUDY ON VIOLENCE AGAINST CHILDREN ADAPTED FOR CHILDREN AND YOUNG PEOPLE. Elizabeth Kwast & Sophie Laws, 2006.

Autori

Aurelia Guzun este expert în comunicare. Master în jurnalism. Consultant, între 2003 și 2005, în proiecte media pentru tineri, UNICEF Moldova.

Igor Guzun este lector superior la Facultatea de Jurnalism și Științe ale Comunicării a Universității de Stat din Moldova. Instructor la Școala de Studii Avansate în Jurnalism. Editor al revistei „The UN in Moldova / ONU în Moldova” și al buletinului electronic „Acțiunea ONU”. Autor de cărți și manuale în domeniul jurnalismului pentru dezvoltare umană.

Ediția „VIOLENȚA ÎMPOTRIVA COPIILOR: CE ȘI CUM RELATĂM. Ghid de bune practici pentru mass-media” a fost solicitată și coordonată de UNICEF Moldova.